

3.

USPOMENE PERINA MEANDŽIJE NA PRVE DANE NARODNOG USTANKA 1941. GODINE

Priredio: Drago Roksandić

UDK: 94(497.5 Glina)“1941”(093.3)

Kategorizacija: Zapis

Sažetak ► Priređivač je nedavno pronašao u rukopisnoj ostavštini svojega pokojnog oca Đure Roksandića (Majske Poljane, 5. svibnja 1920. – Beograd, 2. listopada 2010.) zapis Perina Meandžije „Uspomene na prve dane narodnog ustanka 1941. godine“. Riječ je o prvorazrednom – koliko je poznato – neobjavljenom izvoru za povijest 1941. godine u Majskim Poljanama i Glini te susjednim selima između ceste Glina – Petrinja i željezničke pruge Glina – Petrinja. Zapisao ih je čovjek koji je bio član Komunističke partije prije travnja 1941. godine, ali i čovjek koji je bio među najutjecajnijim lokalnim pokretačima ustanka, a kasnije i među ključnim osobama u sustavu narodne vlasti te, posebno, sudstva u 1944. i 1945. godini. Izvor je prvorazredan i zato što je vjerojatno nastao u proljeće 1946. godine, a vrijedan je i zato što iznimno konkretno i jasno svjedoči o lokalnim zbivanjima 1941. godine i njihovim akterima.

Summary ► Amongst the papers of his late father, Đuro Roksandić (Majske Poljane, 5 May 1920 – Belgrade, 2. October 2010), the editor recently found a note by Perin

Meandžija, “Remembering the first days of the popular uprising in 1941”. This is a first-rate and, it would seem, hitherto unpublished source for the history of 1941 in Majske Poljane and Glina and the neighbouring villages on the road from Glina to Petrinje and the Glina-Petrinja railway line, written by a man who was a member of the Communist Party before April 1941, one of the leading local initiators of the uprising, and later a key member of the popular government and, more particularly, the judiciary in 1944 and 1945. It is a first-rate source not least because it probably dates from the spring of 1946, while its value lies in the exceptionally concrete and clear witness it offers of local events in 1941 and those who played a part in them.

Ključne riječi ► Perin Meandžija, Majske Poljane, Glina, 1941., Nezavisna Država Hrvatska, masovni zločini, komunisti, ustanak

Key words ► Perin Meandžija, Majske Poljane, Glina, 1941, Independent State of Croatia, mass crimes, Communists, uprising

<https://doi.org/10.17234/9789533792972.45>

U rukopisnoj ostavštini svojega pokojnog oca Đure Roksandića (Majske Poljane, 5. V. 1920. – Beograd, 2. X. 2010.) pronašao sam zapis Perina Meandžije „Uspomene na prve dane narodnog ustanka 1941. godine“. Riječ je o prvorazrednom – koliko mi je poznato – neobjavljenom izvoru za povijest 1941. godine u Majskim Poljanama i Glini te susjednim selima između ceste Glina – Petrinja i željezničke pruge Glina – Petrinja. Riječ je o članu Partije prije travnja 1941. godine, ali i o čovjeku koji je bio među najutjecajnijim lokalnim pokretačima ustanka, a kasnije i kao jednom od ključnih osoba u sustavu narodne vlasti i, posebno, sud-

stva u 1944. godini. Izvor je prvorazredan i zato što je vjerojatno nastao u proljeće 1945. godine. Naime, u Meandžijinim sjećanjima referira se na Đuru Bakrača kao na majora Jugoslavenske armije, što je on sasvim sigurno bio u vrijeme kada je nakon drugoga teškog ranjavanja pred konac rata vršio dužnost komandanta Banijskog partizanskog područja te, potom, pomoćnika načelnika Štaba IV. korpusa Jugoslavenske armije.¹

Zagonetno je zašto ovaj izvor ranije nije bio ni objavljen u cijelosti, a niti se koristio kao izvor za rasprave o pitanjima koja su i danas otvorena (npr. je li se znalo za tragičnu sudbinu Glinjana srpske narod-

nosti 11./12. svibnja 1941. godine). Međutim, izvor je dragocjen i za razumijevanje fenomena mentalne paralize velikog dijela Srba u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj 1941. godine, potom zablude u vezi s konfesionalnom konverzijom itd., što je ustaškim vlastima bitno olakšalo masovne zločine u srpnju i kolovozu 1941. godine, koji su bili planirani očito prije početka ustanka jer su od 24. VII. do 8. VIII. 1941. godine obuhvatili ogroman prostor od Petrinje do Bihaća, u velikim župama Gora te Krbava i Psat, pa i preko njihovih granica.

U vremenu nakon otkrića ovog izvora i zaključenja rada na rukopisu bilo je nemoguće pronaći elementarne osobne podatke o Perinu Meandžiji pa ovaj osvrt završavam s nekoliko ulomaka iz članaka različite naravi kojima je zajednički nazivnik taj što su svi, s jednim izuzetkom, objavljeni u zborniku *Glina. Glinjski kraj kroz stoljeća* (ur. Drago Roksandić i Mira Kolar-Dimitrijević), Glina – Zagreb 1988.

I.

„Ostali dio Majskih Poljana – Kurepe, Meandžije, Bogdanići, Paspalji, Đakovići, Pavlice, Pijevci, Palamari i Pađani – koji po svom položaju gravitiraju prema selu Brnjeuški i otvoreni su prema Prekopi – Gorama – Glinjskom Novom Selu kao tada neprijateljskim uporištima, imali su u to teško ratno vrijeme i te kako važnu i značajnu ulogu u organizaciji borbe i raznih pozadinskih ratnih aktivnosti. Odavde su, što je posebno vrijedno istaknuti, pošli u sastavu naše borbene grupe na Čavića-brdo u Šamaricu slijedeći prvoborci-ustanici: Petar Meandžija Perin, predratni član KPJ, glavni organizator pokreta u tom dijelu sela; Dušan Meandžija Mijanov, poginuo na Sutjesci kao komandir čete; Dragan Čučković Malica, poginuo 1943. u Crnoj Gori, Đuro Meandžija Đurica, Mile Palamar i Petar Palamar Perin. Njihov

pozitivan utjecaj na taj dio Poljana tokom cijelog rata veoma se intenzivno osjećao.“²

Partijsku ćeliju u Majskim Poljanama konstituirao je Stanko Bjelajac u periodu između njegova povratka iz Petrinje u Majske Poljane, 22. VI. 1941., i odlaska u Šamarički partizanski logor sredinom kolovoza iste godine. Prema S. Bjelajcu, „(u) prvu osnovnu organizaciju (ćeliju) sela Majske Poljane ušli su drugovi: Slobodan Bjelajac, Đuro Roksandić, Ilija Zlonoga, Đuro Arbutina, Perin Meandžija, Jovo Polimac i ja. Krajem godine postao je član organizacije i Branko Drezga, koji se tada vratio iz Bosanske Dubice, gdje se nalazio kao službenik katastra.“³

II.

Perin Meandžija je pretežno obnašao odgovorne dužnosti u narodnooslobodilačkim odborima pa ga Đuro Zatezalo registrira kao izvjestitelja Komisije za sjetvu Kotarskog narodnooslobodilačkog odbora za Glinu o ranoj snazi i zasijanim zemljišnim površinama 3. IV. 1943. godine.⁴

III.

Perina Meandžiju nalazimo kao predsjednika Suda Kotarskog narodnooslobodilačkog odbora Glina među sazivačima i referentima na Prvom kongresu pravnik antifashaista Hrvatske u Glini, održanog od 12. do 14. VIII. 1944. godine. U raspravi o „narodnim sucima“, koje se biralo voljom ljudi kojima su sudili, Meandžija je istaknuo: „U početnom razdoblju razvoja pravosuđa potpuno su ispunili zadatke novog pravosuđa, jer su uglavnom rješavali tzv. seoske sporove. Prema riječima Petra Meandžije, predsjednika Kotarskog suda NOO Glina, seljaka, sud u takvom sastavu nije rješavao parnice, nego tegobe ljudi iz svakidašnjeg života. Rješenja tih sudova bila su izraz pravnih shvaćanja samih stranaka, jer su ih izricali ljudi istog socijalnog sloja kojem su pripadale i same stranke.“⁵

USPOMENE NA PRVE DANE NARODNOG USTANKA 1941. GODINE

Perin Meandžija

Bilo je to početkom travnja 1941. g[odine] kada se je kod zgrade biv[šeg] općinskog poglavarstva u Jukincu vršio pregled konja za vojne potrebe. Vojna komisija stare Jugoslavije marljivo je radila i skoro sve dovedene konje pronašla sposobnim. Još istog dana proglašena je t[ako] zv[ana] N[ezavisna] D[ržava] H[rvatska] i pod nosom ovih vojnih stručnjaka u samoj Glini to se je vidno manifestovalo najpr[ije] sa vješanjem zastava. Posmatrao sam baš slučaj stavljanja prve zastave u Glini, koja je izvršena povodom ove tvorevine. Mihaljević Stevo, tadanji opć[inski] stražar, pita [Pavla] Kalajdžića „šta bi, bili izvjesili zastavu“, a ovaj mu šapće nešto tiše da ne čujem ja i Vasilj Kurepa, koji je sa mnom taj moment prolazio pored njih. Mihaljević je potrčao sa ulice u dvorište, predomislio se i povratio se do Kalajdžića [i] rekao mu „neće valjati“, našto ga je Kalajdžić ponovno osokolio i s njim zajedno uletio u dvorište jedne kuće niže pravoslavne crkve i za momenat zastava je visila sa krova. Ja i moj saputnik posmatrali smo ovaj prizor. Malo kasnije počele su nicati zastave i na krovovima ostalih frankovačkih kuća. Po ulicama Gline nastalo je neko komešanje, protrčavanje raznih tipova. Dogovarali su vjerojatno o daljem radu i pronosili zapovijesti. Prvi uspjeh bio je taj, da je još istu večer razoružan glinski vojni garnizon. Šima Naglič sa još nekolicinom ustaša iz Jukinca provalio je u zgradu biv[šeg] općinskog poglavarstva u Jukincu, pokupio oružje i municiju, priključili se ustašama i žandarima u Glini i pod rukovodstvom tadanjeg kotarskog predstojnika Srbina Miljenka Milića, razoružali su pomenuti garnizon. Bez borbe oružje je pokupljeno, a ljudstvo poslano kućama. Neki su prolazili noću kroz Majske Poljane i glasno se oduševljavali razoružanjem sa r[i]ječima „odzvonilo je kralju i kraljevini, zakopali smo ih“. Osjećali su da treba poredak da se m[i]jenja, ali nisu bili svjesni toga da li je ovaj način dobar. Par mjeseci docnije, puklo je pred očima mnogima koji je put pravi, pa i ovome koji se je oduševljavao razoružavanjem, kada je njegov jedini sin, inače odličan lovac i str[i]jelac, počeo tamaniti one kojima je njegov otac predao oružje. Nizao ih je kao jagode na grotulju, kako je to sam narod kasnije govorio. Ovo je samo uzgred rečeno, a docnije ćemo vidjeti kako je do toga došlo. Da se vratimo na razoružavanje stare Jugoslavenske vojske. Mnogi su predali oružje još u Glini, a

nekoji odvažniji i svjesniji iskoristili su onaj prvi metež oko proglašenja N[ezavisne] D[ržave] H[rvatske] i čuvši da će morati predati oružje, koristeći se mrakom otišli su svojim kućama u obližnja sela odnesavši i oružje. Sutra dan i sl[j]jedećih dana pojavili su se u Glini naoružani domaći ljudi iz Gline i okolnih sela. Bili su u civilnim od[i]jelima sa vojničkim puškama na ramenima od kojih su neke bile na špagama. Nekoji od njih imali su poneki komad i vojne odjeće na sebi pa tako i razne kape na kojima je bilo zakačeno neko veliko „U“ koje je izgledalo kao mala magareća potkovica. Odmah se je pročulo da su to ustaše. Razilazili su se po selima, tražili da (str. 1) narod preda oružje, a prvenstveno su tražili one koji su kao vojnici oružje i vojnu opremu odnijeli kućama. Tih dana narod iz okolnih srpskih sela dolazio je u Glinu i promatrao sve ovo što se događa. Baš tih dana dođoše u Majske Poljane tri druga i to: [...]⁶ Došli su od Petrinje preko Brnjeuške i odsjeli u kući Save Bogdanića gdje je bila i birtija. Seljana je bilo na okupu, a na njihovo traženje još se i okupilo. Odmah su počeli sa objašnjavanjem, kako je potrebno oružje koje su nekoji donosili sa sobom iz vojske ili koje nekoji imaju, sakriti dobro i pod nik[ak]u cijenu ga ne predavati nikome, jer da će ubrzo doći čas, da će to oružje trebati. Ovo se je pročulo po selu i meni su došli dojaviti moji seljani sa riječima „eno tvojih kod Bogdanića i ti trebaš da odeš kod njih“. Otišao sam odmah i upoznali smo se. Pitali su me za vezu i znajući da u selu od ovoga što se je učinilo taj put više nije bilo potrebno niti moguće, odveo sam ih u Glinu gdje sam našao Ranka Mitića baš pred zgradom bivše t[AKO] zv[ane] I. općine.⁷ Čitao je baš neki oglas na tabli. Izdvojio sam ga na stranu, upoznao sa jednim od trojice drugova i nakon par riječi među njima vidio sam na licu uv[i]jek veselog Ranka Mitića kako je postao ozbiljan. Otišli su poslom. Na dan prije ovoga u Glinu je već stigla njemačka motorizacija. Posmatrao sam njen dolazak. Jedan od braće Kreštelica, obučen u neku ljetnu vojnu uniformu sa šlj[emom] na glavi i na motorbiciklu, obilazio je ulice Gline i on je imao prvi izići u susret njemačke prethodnice. Iza toga su se ređale motorizovane kolone. Oduševljenje od strane glinskih frankovaca bilo je na vrhuncu. Iznosile su se razne ponude, jelo i piće, cigarete i dr. Jagmili su se tko će ih bolje počastiti. Njemački vojnici razilazili su se po dućanima

srpskim i jevrejskim. Uzimali su robu kakovu su htjeli i koliko su htjeli. U zamjenu su davali ceduljicu na parčetu hartije sa potpisom da će se to docnije isplatiti. Tako neisplaćeno ostalo je i danas. Robu su pakovali i slali u Njemačku svojim familijama. Narod i Srbi i Hrvati okupljali su se oko tenkova grdosija, kamiona, topova i raznih vojnih sprava i čudio se tom naoružanju. Naduveni njemački oficiri iskorištavali su ove momente i fotografisali. Aparati su samo škljocali. Sigurno su negdje u Njemačkoj to iskorištavali sa kakovim su oduševljenjem u Jugoslaviji dočekani. Nekoji oficiri raspitivali su se da li tu ima Srba, a naročito su pitali jesu li daleko oni krajevi gdje nose opanke sa kljunom. To su pokazivali gestovima ruku na svojim čizmama. Neki od njih koji se je bio nastanio u zgradi biv[še] poreske uprave rekao je da je ovo sve lako i šala, ali da će biti teže kada se dođe do Rusije i često je govorio RuSLAND, RUsland. Srbi su to sve promatrali. Bilo ih je istina koji su rekli, da toj sili ne može nitko stati na put, ali bilo je i takovih koji su obilazili njemačke tenkove zamišljali kako bi to bilo lijepo pronaći onoliko ljudi koliko ima tenkova i da svaki u onoj gužvi stane kod svog i u isti čas sa po jednom bombom da uništi svaki svoj. (str. 2) To su čak neki međusobno i raspravljali da li bi to bilo izvodljivo. Taj dio srpskog naroda okolice glinske u to vrijeme govorio je da će se te sile razbiti o rusku silu koja je još veća i moćnija. Zbilja u ono vrijeme mnogo se je govorilo o velikoj moći Rusije. U ovakovom stanju prošlo je nekoliko dana. Njemačka sila je dolazila i prolazila na sve strane. Na moderniji način započeta pljačka pretvarala se je u običnu pljačku. Zalazili su već u sela, pljačkali svinje i stoku, a u gradu po dućanima opljačkali su svu vr[j]edniju robu. Ustaška organizacija nije zaostala u svom protunarodnom radu. Okolna sela su već bila naoružana. Mačekova Zaštita odigrala je svoju ulogu pri razoružavanju stare Jugoslavenske vojske i pobrinula se za naoružavanje ustaša. Logornici, tabornici i zbirnici izvršavali su svoju dužnost. Ljudstvom iz Mačekove Zaštite i oružjem po njima pribavljenim okupili su oko sebe svoju bratiju i započeli krvavi pir. Prva žrtva Dušan Meandžija iz Majskih Poljana pada u Glinskoj Poljani [...]⁸ travnja 1941., pogođen dum-dum metkom iz puške i ruke Jose Ančića, zbirnika sela Glinske Poljane. Dušan je bio kod svoje sestre u Gl[inskoj] Poljani da joj pomogne u proljetnoj sjetvi. Dozvolili su da rodbina mrtvo tijelo preveze i sahrani u Majsk[im] Poljan[ama]. Na pogrebu okupilo se je selo Majske Poljane. Onima kojima nije bilo jasno šta se događa počelo je bivati ja-

snije, a nekima nije jasno još ni danas. To su izuzetci. Ozbiljnije se je ipak počelo razmišljati o nastaloj situaciji. Nastupio je i maj mjesec. Odluka po ustaškoj strahovladi šta da naprave sa Srbima u Hrvatskoj bila je već ranije donešena, a to se je jasno vidilo i iz ustaške štampe, koja je vrvila pogrdama na Srbe i otvoreno prijetila „Srbe na vrbe, bježite psine preko Drine“ i dr.

Agitacija za pokrštavanje Srba t[o] j[est] pr[ij]elaz sa pravoslavne na katoličku vjeru uzela je maha. Izdajice svoga naroda našu se brzo na djelu i tako se je dogodilo i u Majskim Poljanama. Jagme se ko će više uraditi na pokrštavanju. [K]ao rukovodioci iskrsavaju u Majskim Poljanama Stojan Meandžija „Šostar“ i Ljubica Meandžija „Džumur“. Otežavaju rad organizatorima narodnog ustanka. Borba između pristalica jednih i drugih vodi se sve do srpnja 1941. g[odine]. Napadom Njemačke na S[avez] S[ovjetskih] S[ocijalističkih] R[epublika] rad organizatorima narodnog ustanka je otežan pošto pristalice pokrštenja operišu sa uspjehom njemačke bande. Vrlo dobro se sjećam onih dana kada smo morali po cijele dane provesti u ubjeđivanju pojedinaca i grupica da je to laž, da ustaške novine donose lažne vijesti sa fronte, ali uprkos toga strelice u ustaškim novinama su svaki dan bile dulje i zadirale sve dublje u S[avez] S[ovjetskih] S[ocijalističkih] R[epublika]. Mnogi sada o tome rado pričaju, da im je ipak bilo lakše kada je netko govorio da Nijemci nisu prodrli toliko u Rusiju. Pristalicama pokrštenja pod vodstvom popa [Franca] Žužeka, Stojana „Šostara“ i Ljubice „Džumur“ trebalo je mnogo krupnijih ustaških zlodjela pa da se uvjere koliko je njihov rad štetan. To su ubrzo doživjeli.

Ustaše iz Gline i Jukinca u to vrijeme upale su noću u kuću Rade Ratkovića, biv[šeg] općinskog (str. 3) blagajnika, izveli ga na Jukinačko polje i zaklali. Pokrštenjaci nastavljaju sa propagandom, e pa Rade je bio četnik i čak organizator četnika na glinskom kotaru. Jest to istina, ali kud se djede ono velikospstvo i četništvo ovim pokrštenjacima kad se tako brzo odrekoše Rade. Ustaše ne miruju već vjerno izvršavaju recept *Mein Kampfa* i krvavi pir u većoj mjeri počima 10, 11. i 12. maja 1941. g[odine]. Ovih dana je pokupljeno preko 400 Srba iz Gline, među kojima nekolicina iz okolnih srpskih sela i sve poubijano u Prekopi u već pripremljene jame. To je ozbiljniji početak ustaškog krvavog pira. Ubijanje Srba Glinjana promatrao SAM sa nekim svojim seljanima baš iz mogeg vrta sa jedne uzvišice koja je udaljena od mjesta pokolja oko 2 kilometra. Bila je noć i dovoz kamionima Srba iz zatvora sudskog u Glini na mjesto po-

kolja u Prekopi mogao se je vrlo lijepo pratiti. Ubijanje istih je vršeno iz pištolja što se je isto tako dalo vrlo lijepo razabrati po tome što se je iza dolaska svakog kamiona čulo po 18–21 pucanj pištoljski. Čulo se je i jauka. Čulo se je dobro i kada je zapucalo oštrije i glasnije iz karabina. Odmah sam rekao neki im uteče i zbilja sutra dan osvanuo je Nikola Samardžija u bašči Nikole Lončara u Majskim Poljanama sakriven u živicu. Ispričao je sve što se je dogodilo. Istog dana neke žene među kojima i Miljka Lončar-Poštić, doznajući za to, odlučile su se i pošle na mjesto pokolja da traže svoje muževe. Idući još prema Prekopi kroz livade, dočekali su ih ustaše i otvorili paljbu na njih. Paljba iz pušaka se je prenijela, zapravo proširila duž Prekope i Kihalca, a istodobno i nastupanje ustaša prema Majskim Poljanama. Narod je bježao, a tom prilikom pada još jedna žrtva i to Nikola Meandžija „Ban“ i to pred samom podkućnicom Rade Velebita. Starac 70-godišnji nije mogao pobjeći pred mladim, bahatim ustašama.

Počele su se otvarati još bolje oči onima kojima je bilo nejasno što se zbiva. Neki su počeli napuštati svoja ognjišta i prebjegli su u Srbiju, većina u Beograd. Neki su klonuli duhom i počeli sami sebi oduzimati život. Sami su se povješali u Brnjeuškoj Stojan Kukoleča, u Luščanima Stanko Kulović, Jovo Drljan, Mile Markiš, Milja Brkić, Janko Dević i još nekoliko. Neki su ipak nastavili raditi još upornije na pokrštenju, ali drugi su bili drugog mišljenja i nastavili još oštriju borbu protiv pokrštavanja i već su se počeli ozbiljnije i češće sastajati i dogovarati što da se radi. Tako jednoga dana upada u moju kuću Ilija Zlonoga i kaže mi da me čeka jedan čovjek niže kuće, kraj potoka u jošiku i da želi sa mnom razgovarati. Odmah sam otišao i našao se sa istim. Nismo se poznavali iako smo iz istog sela pošto je on [bio] mlađi i u izučanju zanata, a ja svojim poslom i tako nas put nije nanosao da se ranije upoznamo. Mladić je bio Slobodan Bjelajac „Čobica“.⁹ Odmah mi je stao pričati da je on radio sa Nikolom Šakićem, kojega sam ranije poznavao kao dobrog druga i radnika za bolji život, te da je situacija za srpski narod vrlo kritična te da bi trebalo da se nađemo iduću noć na Popovića groblju, da se dogovorimo šta i kako da se dalje radi, a da će doći i jedan drug iz Zagreba, te da ja povedem nekoliko sigurnih (str. 4) ljudi iz svog rajona. Pristao sam naravski odmah i kako sam ja imao već nekolicinu drugova sa kojima sam radio u istom pravcu, odemo iduću noć na sastanak. Na taj sastanak su bili došli i neki nepoželjni za onaj momenat, koje je trebalo izbjeći i dok se je to ostva-

rilo, došao je taj drug tobož iz Zagreba. Željno sam očekivao da vidim ko će to biti, kad li se iza obližnjeg bagrika pokaza drug Stanko Bjelajac „Čane“.¹⁰ Protumačio nam je situaciju u kojoj se momentalno nalazimo i pozvao nas da se dižemo na oružje, jer da drugog izlaza nema. Pristali smo i u tom cilju sastanci su se nastavili i učestali po raznim mjestima u obližnjim šumama, a održavali su se najviše noću. Oružje se je počelo prikupljati, a bilo je skromno, dva karabina i nešto civilnog. Sa drugom Čanom ranije se nisam pobliže poznavao, ali sam o njemu mnogo znao i to da radi od ranije za bolji život radnog naroda, a to se je potvrdilo baš i tih dana pred naš prvi sastanak i to na taj način, što se je kroz moj zaselak pronio glas, da je došao Čane Bjelajac iz Petrinje, a iza toga odmah par dana, da su dolazile ustaše sa autom u Bjelajce tražiti Čanu. Bilo mi je odmah sve jasno, jer sam tih dana i u ustaškoj štampi pročitao da se Stanko Bjelajac odpušta iz službe.

Nekako u isto vrijeme kada se je održavao sastanak na Popovića groblju, ovakovi sastanak organizovao je i drug Simo Todorović na Bjelovođanskom groblju. Za sastanak je saznao Dušan Metikoš iz Maje i odao ga ustašama koji su tu noć došli, opkolili groblje, ubili Ognjenović [DAMJANA], a Simu Todorovića ranili.¹¹

U međuvremenu pada još jedna žrtva na sektoru Majskih Poljana, a to je stari drug Resanović, za kojega Đurđija Žarković ubija ustašu Janka Budaka. Đurđija dolazi na sastanak i pokazuje pištolčić iz kojega je ubio Budaka, ispod kreveta gdje se je Đurđija bio sakrio. Sastanci se održavaju sve ozbiljnije i već se prelazi na zadatke koje drug Čane daje i to kako se imaju vršiti sabotaže sa izvlačenjem plugova i brnača na putove kojima prolazi ustaška banda. U ovakovim pripremama t.j. podizanjem naroda na otpor uspelo se da je u par puta narod sa roguljama, kosijerima i sikirama izlazio na razna mjesta čekati ustaše. Tačno 13. srpnja 1941. g[odine] stiže glas da su se Luščanci digli na oružje i da su već razoružali nekoliko ustaša. Drug Čane sav sretan određuje me da se sa jednom desetinom iz svog rajona otidem u Brnjeušku i da izvidim u čemu je stvar te da u slučaju potrebe da se priključimo Luščancima i Brnjeuščanima. Skupljam desetinu među kojima i docnijeg komandira čete Matije Gubca, Simu Lončara, koji je slavno pao u borbi na Bučići i krećemo kroz šume za Brnjeušku. Naoružanje nam je skoro nikakovo, jedan stari karabin austro-ugarski, kojega je taj dan Stevo Kurepa-Lončar na moje traženje iskopao ispod podumjent, jedna diplica isto tako iskopana iz zemlje po Nikoli Kurepi, sve bez municije. Drugi sa kosi-

jerima i vilama. Istovremeno drug Čane poslao je Iliju Zlonogu sa sa drugom desetinom samo drugim pravcem, ali sa istim ciljem i u isti pravac. Stigli smo u (str. 5) Brnjeušku i naišli na okupljen narod oko Jovana Ostojića koji im raspoloženo priča kako se odigralo sa sukobom između Lušćanaca i ustaša. To je bilo tačno 13. srpnja 1941. g[odine], kada je Đuro Bakrač, sada major J[ugoslavenske] A[rmije], sa svojim ocem podigao narod sela Luščana i u pola bijeloga dana navalili su na ustašku stražu koja se je nalazila između Peckog i Luščana, a sačinjavali su je ustaše Mutavdžija Simo, Marić Stanko, Mrak Joža, Čadlović Pajo, Marinović Ivan, Dragaš Toma, Ivan Brnad i Tomaš Ivan iz Peckog, neki Franjo, kočijaš i Stevo, radnik u tvornici Gavrilovića u Petrinji. Luščanci su ovu stražu razoružali, a nekoji od razoružanih ustaša da su počeli bježati prema Brnjeuškoj, a Ostojić sa još nekim Brneušćanima da su ih dočekali iz jedne šumice, pripucali na njih i tako ih rastjerali. Vratili smo se i izv[i]jestili druga Čanu o svemu, te sa sastancima nastavili sve do 25. srpnja 1941. g[odine], kada je drug Vasilj Gaćeša sa drugovima izvršio poznatu akciju na željezničku stanicu Grabovac.¹² Iza ove akcije drug Čane prikuplja svoju grupu koja se je taj put sastojala od sl[j]edećih drugova: Slobodan Bjelajac „Ćobica“, Đuro Rokсандić, Perin Meandžija, Đurica Meandžija, Dušan Meandžija, Dragan Čučković, Ilija Zlonoga, Stanko Zlonoga, Đuka Zlonoga, Vasilj Rebrača „Bracan“, Stanko Rebrača, Rankica Papuča, Mile Palamar, Mićan Drezga, Đurđija Žarković, Ranko Žarković, Petar Rokсандić, Jovo, Božo i Mile Nišević. Ovu grupu drug Čane odvodi u Šamaricu, gdje već nalazimo Vasilja Gaćešu, Đuru Vujića, Simu Todorovića, Petra Vladića, Adama Vladića, Milana i Adama Mrakovića, Iliju Tarabića [...]¹³

Među prvima sa grupom Čane Bjelajca došao je u logor Šamarica i sin onoga razoružanog vojnika stare Jugoslavije, koji se je veselio razoružanju, jer je osjetio da poredak treba m[i]jenjati, ali nije znao na koji način je bolje ga izm[i]jeniti. Njegov sin je taj način izabrao i zbilja tokom N[arodno] O[slobodilačke] B[orb]e svoj zadatak je izvršio časno. Postepeno u logor pristizali su sve novi i novi borci. Mnoštvo naroda bilo je izbjeglo ispred ustaškog terora i napravilo kolibe u Šumarici. Vojnički logor organizovan je bio posebno na drugoj kosi.

U isto vrijeme nalazio se je i drugi partizanski logor na drugom kraju Šumarice zvanom Kaline. U ovom logoru nalazili su se većinom braća Hrvati pod vodstvom druga Cape Janjića, Turkulina i drugih. Veze između logora Kalinskog i Gaćešinog bile su brzo uspostavljene i odmah počinju zajedničke akcije. Kalinjani preuzimaju akciju na žandarsku stanicu Mali Gradac, a Gaćešin logor na žandarsku stanicu Klasnić. U ovoj akciji po hrabrosti se ističe drug Rankica Papuča. Istakao se je on i prije ove akcije i to odmah dolaskom u logor Šumarice. Neumorno i neustrašivo izvršavao je sve zadatke, ali u akciji na žandarsku stanicu Klasnić biva ranjen u bedro od metka koji se je odbio od kamenog zida kasarne i pljoštimitice ga udario u bedro i to baš prilikom njegova komandovanja lakom mitraljezu da uperi rafal po (str. 6) po prozorima kasarne odakle su žandari pucali i bacali bombe na partizane. Odmah je otpremljen u logor gdje je ostao na liječenju sve do prve akcije na Zrinj. Uz njega je ostao i vjerni mu drug Jovo Nišević. U isto vrijeme kada su se partizani pripremili i otišli u akciju na Zrinj, banda je pripremila i otpočela akciju na logor Šumarica. Banda je uspjela, u logoru našla nekoliko ranjenika, među kojima i Rankicu Papuča, sa Nišević Jovom koji ga nije htio napustiti, poubijala ih sve, popalila i uništila. Partizani iza ovog događaja nisu klonuli duhom. Okupljaju se odmah i to sa braćom Hrvatima u drugim barakama u Paripovom jarku koji banda nije bila pronašla i popalila. Nastavljaju sa svojim radom aktivnije i pod zimu izlaze iz šume u okolna sela Trnovac i mali Gradac odakle razvijaju ustanak sve žešćim akcijama i organizovanjem pozadine u N[arodno] O[slobodilačke] O[dbor]e, a malo kasnije i ostale antifašističke organizacije, a malu partizansku četicu u bataljone, brigade i slavnu VII. banijsku udarnu diviziju u kojoj je drug Čane odigrao slavnu ulogu širom naše domovine.

Borba je urodila plodom i to bogatim, jer je narod njome izvojevao najveću tekovinu, svoju Narodnu Republiku, narodnu vlast i slobodu, te bratstvo i jedinstvo koje se može osjetiti samo u Titovoj Republici. (str. 7)

/kopija, strojopis, latinica/

Prepisao: Drago Rokсандić

- ¹ Vidjeti: „ĐURO Ignjatija BAKRAČ“, u: *Narodni heroji Jugoslavije* (ur. Petar Kačavenda i Dušan Živković), sv. 1, Beograd : Titograd 1982., 57–58.
- ² Slobodan BJELAJAC, „Sjećanje na učešće naroda općine Glinski Trtnik u NOP-u“, u: *Glina. Glinski kraj kroz stoljeća* (ur. Drago Roksandić i Mira Kolar-Dimitrijević), Glina : Zagreb 1988., 248–261, citat na 253.
- ³ Stanko BJELAJAC, „Na području kotara Petrinja i Glina 1941.“, u: isto, 224.
- ⁴ Đuro ZATEZALO, „Razvoj i rad organizacija KPJ i organa narodne vlasti u kotaru Glina 1941 – 1945. godine“, u: isto, 197–213, citat na 206.
- ⁵ Nada KISIĆ-KOLANOVIĆ, „Nova pravna misao izložena na Kongresu pravnika antifašista Hrvatske u Glini 1944. godine“, u: isto, 374–381, citat na 380.
- ⁶ Imena je ispustio P. Meandžija [op. a.]
- ⁷ Ranko Mitić Gornje Selište, 1. travnja 1916. - ?), sekretar Kotarskog komiteta Komunističke partije Hrvatske Glina [op. a.]
- ⁸ Datum je ispustio Perin Meandžija [op. a.]
- ⁹ Slobodan BJELAJAC, „Sjećanje na učešće naroda općine Glinski Trtnik u NOP-u“, 248–261.
- ¹⁰ Vidjeti: Stanko BJELAJAC, „Na području kotara Petrinja i Glina 1941.“, 214–230.
- ¹¹ „Već 6. maja oružnički narednik, ustaša Stipe Vrkljan, uhapsio je komuniste s područja Klasnića: Dragana Petrovića, člana KK KPH Glina, Đuru Relića, člana KK KPH Glina, te Dušana Slijepčevića, Kuzmana Slijepčevića, Damjana Ognjenovića, Damjana Bijelića, Milana Podunavca i Janka Šućuru, koje je na zvjeski način usmrtio.“⁸ (Đ. ZATEZALO, „Razvoj i rad organizacija KPJ“, 197–213, citat na 198 i 212)
- ¹² Akcija je izvedena 23. VII. 1941. godine [op. a.]
- ¹³ Daljnje nabranje prekinuo je P. Meandžija [op. a.]